

Станіслава Кейван,
Студентка II курсу.
Юридичний факультет.
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
(м. Чернівці, Україна)
наук. керівник: К. Солодан,
ас. кафедри публічного права.
Юридичний факультет.
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
(м. Чернівці, Україна)
k.solodan@chnu.edu.ua
ORCID 0000-0002-2872-5332
Scopus ID H-3043-2018

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ

Атмосферне повітря постає одним із найважливіших природних ресурсів, що становить собою необхідну біологічну та фактичну умову існування життя на Землі. Ключове значення атмосферного повітря сприяє актуалізації дослідження питання правового регулювання забезпечення заходів моніторингу, що постає субстратом створення екологічної комунікації, а приведення вітчизняних механізмів захисту атмосферного повітря до стандартів Європейського Союзу, забезпечило б гарантію дотримання даних стандартів та покращення якості повітря. Основоположним та рамковим нормативно-правовим актом, що встановлює державні стандарти у сфері охорони атмосферного повітря є Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» [1], а сукупність правових, організаційних та екологічних вимог в галузі охорони і використання атмосферного повітря – Закон України «Про охорону атмосферного повітря». Відповідно до законодавчих норм, атмосферне повітря – життєво важливий компонент навколишнього природного середовища, який являє собою природну суміш газів, що знаходиться за межами жилих, виробничих та інших приміщень [2]. Закріплення права на збереження та відновлення природного стану атмосферного повітря, забезпечення екологічної безпеки, створення сприятливих умов для життєдіяльності, запобігання шкідливому впливу на довкілля та здоров'я людей знайшло своє відображення у приписах Основного Закону нашої держави. Згідно із нормами Конституції, забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави (ст. 16). Передбачається, що атмосферне повітря є об'єктом права власності Українського народу, а кожний громадянин має право користуватися цим природним об'єктом права власності народу відповідно до закону (ст. 13) [3].

Як наголошують М. В. Андрієнко та В. С. Шако, термін "моніторинг" у наукову літературу увійшов на початку 80-х років ХХ століття і означає (у перекладі з латинської мови) нагадування, попередження, зосередження. Цей термін з'явився перед проведенням Стокгольмської конференції ООН по довкіллю (Стокгольм, 1972 р.). Перші пропозиції з приводу такої системи були розроблені експертами спеціальної комісії SCOPE (Науковий комітет з проблем довкілля) в 1979 р. Таким чином, можна сказати, що екологічний моніторинг – інформаційна система спостережень, оцінки і прогнозу змін у навколишньому середовищі, створена з метою виділення антропогенної складових цих змін на тлі природних процесів. Функціонування ефективної системи моніторингу довкілля є невід'ємною складовою державної екологічної політики (в частині охорони навколишнього природного

середовища), спрямованої на забезпечення конституційного права громадян на безпечне середовище існування [4, с. 76].

Моніторинг атмосферного повітря проводиться Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України (Міндовкілля) разом з іншими суб'єктами моніторингу атмосферного повітря задля регулювання екологічної ситуації. Науково-методологічне та метрологічне забезпечення робіт, пов'язаних з проведенням моніторингу атмосферного повітря та їх фінансування, взаємовідносини суб'єктів моніторингу атмосферного повітря здійснюються згідно з нормами Положення про державну систему моніторингу довкілля, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 1998 року № 391. За приписами Положення, моніторинг атмосферного повітря є складовою частиною державної системи моніторингу навколишнього природного середовища. Моніторинг атмосферного повітря здійснюється з метою забезпечення збирання, оброблення, збереження та проведення аналізу інформації про якість атмосферного повітря, оцінювання та прогнозування її змін і ступеня небезпечності, розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень у галузі охорони атмосферного повітря, у сфері охорони навколишнього природного середовища, а також інформування населення про якість атмосферного повітря, вплив його забруднення на здоров'я та життєдіяльність населення [5].

Задля захисту атмосфери та створення спеціальних засобів для покращення екологічної ситуації та контролю за забрудненням на рівні міжнародного права були утворені норми-заборони транскордонного забруднення повітря. Значним досягненням у сфері міжнародно-правового регулювання транскордонного забруднення є Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великій відстані (1979 р.). До угоди приєдналися країни Європи, Україна, США, Канада, тощо. Для України Конвенція набула чинності 16 березня 1983 року. Провідною ідеєю Конвенції постала співпраця держав у розробці програми моніторингу та оцінки перенесення забруднюючих речовин на великі відстані, боротьбі з перенесенням, пошук світовою спільнотою шляхів вирішення перенесення забруднювачів повітря на великі відстані та дослідження відповідних наслідків. Держави-учасниці зобов'язані продумати ефективну стратегію боротьби із забрудненням повітря, шляхом використання найкращих з існуючих технологій, що базуються на принципах економічності та маловідходності [6].

Як зазначають Ю. Петлюк та О. Ситніченко, усталена в Україні система правових, економічних, економіко-організаційних, інституційних, нормативних і дозвільних інструментів, а також механізмів переважно лише частково відповідає усталеним підходам і виробленим стандартам до здійснення природоохоронної діяльності країнами ЄС. Це стосується як системи екологічного права, так й механізмів його застосування, підходів до організації і здійснення екологічно відповідальної економічної та господарської діяльності. [7, с. 131-132]. Саме тому відповідність європейським ідеям – пріоритетне завдання нашої держави.

На нашу думку, моніторинг на національному рівні повинен відповідати міжнародним стандартам автентичного прояву основоположних ідей щодо якості атмосферного повітря. Окремої уваги заслуговують розгалужена система моніторингових станцій, детальний аналіз та збір даних про стан якості атмосферного повітря, наявність особливої методики вимірювання показників якості повітря разом з моніторингом метеорологічного стану, розвиток стратегії розвитку системи моніторингу, наявність комунікаційного діалогу щодо стану якості атмосферного повітря. Моніторинг щодо якості атмосферного повітря регламентується Директивою 1999/32/ЄС про сірку у рідкому паливі [8], Директивою 98/70/ЄС щодо якості бензину та дизельного палива [9], Директивою 2008/50/ЄС про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи [10] та іншими міжнародними актами. Найбільше відмінностей, у порівнянні з європейськими засадами, зосереджено у процесі здійснення моніторингу атмосферного повітря з приводу проінформованості та безперервності спостережень за якістю атмосферного повітря та розробки механізмів оптимізації.

Таким чином, на основі вище сказаного, можемо дійти висновку, що сучасна система моніторингу потребує комплексного підходу, застосування нових засобів вимірювань гранично допустимих викидів в атмосферне повітря та подальшого переходу на нові інформаційні технології, що стануть катализатором підвищення рівня достовірності даних моніторингу, їх обробки та обґрунтованості вирішення нагальних екологічних завдань на практиці. Варто виокремити пріоритети забезпечення регулярних звітних засідань координаційних рад з питань екології, розширення участі громадськості та проведення модернізації спостережень за станом атмосферного повітря. Дотримання природоохоронних стандартів та втілення приписів на практиці – крок до відповідності стандартам Євросоюзу та вимогам Європейського природоохоронного права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 черв. 1991 р. № 41. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
2. Про охорону атмосферного повітря : Закон України від 16 жовт. 1992 р. № 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text>
3. Конституція України : станом на 1 січ. 2020 р. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
4. Андрієнко М. В., Шако В. С. Стан і проблеми функціонування системи моніторингу довкілля у сфері реалізації державної екологічної політики. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 17. С. 75–81.
5. Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 берез. 1998 р. № 391. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/391-98-%D0%BF#Text>
6. Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великій відстані від 13 листоп. 1979 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU79302?an=15283>
7. Ю. Петлюк, О. Ситніченко. Правова охорона атмосферного повітря від забруднюючих речовин у контексті євроінтеграційних процесів України. *National law journal: teory and practice*. 2020. № 4. С. 125-130.
8. Council Directive 1999/32/EC of 26 April 1999 relating to a reduction in the sulphur content of certain liquid fuels and amending Directive 93/12/EEC. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A31999L0032>
9. Directive 98/70/EC of the European Parliament and of the Council of 13 October 1998 relating to the quality of petrol and diesel fuels and amending Council Directive 93/12/EEC. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31998L0070&qid=1669398531479>
10. Directive 2008/50/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on ambient air quality and cleaner air for Europe. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A32008L0050>